

ТЕМИТЕ В МЕДИИТЕ

06.08.2026 г.

БАН се включва в инициативите за отбелязване 190 години от рождението на Васил Левски

- presscenters.com

През 2027 г. България ще отбележи 190 години от рождението на Апостола на свободата Васил Левски. Председателят на БАН чл.-кор. Евелина Славчева и кметът на Карлово д-р Емил Кабаиванов обсъдиха на среща в Академията участието на БАН в подготвянето и организирането на събитията, свързани с тази бележита годишнина. Предстои да бъде създаден национален инициативен комитет, който да изготви програмата и предложенията за събитията, посветени на Апостола на свободата през цялата следваща година, стана ясно по време на разговора в БАН.

Чл.-кор. Славчева посочи, че сред приоритетите на Академията е да разшири присъствието си в страната като мотото е „БАН присъства в регионите“. Д-р Кабаиванов увери, че с радост би съдействал за това чрез съвместни инициативи да се изучава Националното движение и ролята на Карловски родове.

Българска академия на науките: Председателят на Берлинско-Бранденбургска академия на науките и хуманитаристиката посети БАН

- bta.bg
- presscenters.com

Снимка: Българска академия на науките

Председателят на БАН чл.-кор. Евелина Славчева се срещна с проф. Кристоф Маркшис, председател на Берлинско-Бранденбургска академия на науките и хуманитаристиката (Berlin-Brandenburg Academy of Sciences and Humanities) днес в Академията.

По време на посещението проф. Маркшис представи дейността, основните направления и приоритетите на Академията. В хода на разговорите бяха обсъдени възможностите за стартиране на сътрудничеството между двете академии. Археологията, социологията и изкуственият интелект, лингвистиката и дигитализацията бяха очертани като области от взаимен интерес.

Страните разгледаха и различни възможности за финансиране на съвместни научни инициативи. Като първа стъпка към задълбочаване на партньорството беше предложено подписването на споразумение, чрез което да бъде приложена грантовата схема на БАН за реализиране на двустранни научноизследователски проекти. Обсъдена беше и възможността за организиране на съвместна научна конференция с участието на Германската изследователска фондация (DFG – German Research Foundation).

В срещата участва и заместник-председателят на БАН проф. Емануел Мутафов.

Исторически ниското ниво на Дунав: Проблеми с корабоплаването, туризма и енергоснабдяването

По пътя си реката пресича или свързва 10 държави

Btv - Тази сутрин

Исторически ниското ниво на Дунав доведе до проблеми с корабоплаването, туризма и енергоснабдяването. Пясък вместо вода, острови в полуострови, невиджани артефакти в България, кораби на котва в Сърбия, спрени мощности на атомни централи в Румъния и Унгария и останки от световните войни в Хърватия – Дунав, емблемата на Европа, пресъхна.

С участието на проф. Емил Бурназки от ИИКАВ-БАН

Проф. Гачев: Струйното течение пази България от жегите

- dunavmost.com

Кадър БНТ, архив

България остава от „хладната“ страна на струйното течение през това лято, което предпазва страната от екстремно високи температури, съобщават от БТА. Според ръководителя на секция „Води“ към Института за изследване на климата, атмосферата и водите при БАН професор Емил Гачев, именно тази атмосферна циркулация обяснява продължителните горещи вълни в Западна Европа и по-нормалното време у нас.

Професор Гачев обяснява, че причината за климатичните аномалии в Европа се крие в Арктика, където тази пролет е отчетен рекордно малък обхват на ледовете.

„Докато по света се отчита повишение на средната температура с 1,4 градуса спрямо прединдустриалната епоха, повишението в Арктическият океан е 3,3 градуса“, уточнява той.

По-топлият океан намалява температурната разлика между полярната и тропическата зона. Този процес отслабва струйното течение – въздушен поток на 10–12 километра височина, и го кара да лъкатуши. В тези атмосферни „гънки“ навлиза горещ въздух от Африка, който вече достига не само до Испания, но и до Франция и Англия.

Според специалиста, този сух и горещ въздух може да се застои със седмици, предизвиквайки сериозни проблеми и променяйки дори ландшафта.

„От май досега Западна Европа посрещна четири горещи вълни. В Испания и Франция бяха измерени температури над 40 градуса, а в Англия – над 35 градуса. Това са необичайни стойности, а най-куриозното е, че в Южна Англия и част от Уелс за първи път в историята на климатичните наблюдения регистрираха месец юли без валежи“, посочва климатологът.

Той подчертава, че тревожно е не само достигането на 40 градуса за ден, а задържането на температури от около 39 градуса в продължение на няколко дни, съчетано с тропически нощи, при които живакът не пада под 20 градуса. Това представлява сериозен здравен риск и изтощава човешкия организъм.

В същото време в България през юни и юли страната се е оказала от хладната страна на тези завой на струйното течение, което е спестило на населението подобни екстремни ситуации. Според прогнозите за август температурите у нас ще са над нормата, но не драстично.

Въпреки по-поносимото лято в България, експертът предупреждава за сериозен проблем с река Дунав, която е с рекордно ниско ниво в българския си участък. Основната причина е тежката суша в Централна Европа, където се намира водосборният басейн на реката, докато локалното време у нас оказва съвсем слабо влияние върху водния стоеж.

„Заради сушата в Централна Европа парадоксално дори увеличеното топене на ледниците в Арктика не успя да помогне за по-добро ниво на реката през летните месеци“, обобщава професор Емил Гачев.

Учени от ИБЕИ подпомагат възстановяването на един от най-редките бозайници в България

- [presscenters.com](https://www.presscenters.com)

Девет добруджански (черногръди) хомяка бяха успешно върнати в естествената си среда при първата за 2026 г. акция по реинтродукция на вида. Инициативата е реализирана от учени от Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания към БАН съвместно с Българското дружество за защита на птиците, „Агротайм“ ЕООД и доброволци.

Експертите изкопаха изкуствени убежища (дупки) и поставиха предпазни метални клетки, улесняващи адаптацията на хомяците в новата среда. Животните бяха подхранвани с пресни зеленчуци и смес от зърнени храни. През периода на адаптация те са под постоянно наблюдение, включително чрез монтирани фотокапани.

Избраната локация представлява ожъната пшеничена нива с естествена тревна покривка и множество останали неожънати класове, осигуряващи храна за хомяците. Теренът е собственост на „Агротайм“ ЕООД, което прилага „безорно земеделие“ (No-till farming) съществено за опазването на биологичното разнообразие.

Добруджанският (черногръд) хомяк (*Mesocricetus newtoni*) е изключително рядък бозайник, включен в Червената книга на България. Проучванията сочат наличието на едва една стабилна популация в Централна Северна България. Основната цел на учените е чрез развъждане в изкуствени условия и последващо реинтродуциране да подпомогнат оцеляването и възстановяването на този застрашен вид.

Инициативата се реализира в рамките на проект „Осигуряване на възстановяването на застрашения ловен сокол в България и Южна Румъния“ (LIFE20 NAT/BG/001162), който получава финансова подкрепа от програма LIFE на Европейския съюз.

Видео и снимки: доц. д-р Йордан Кошев (ИБЕИ-БАН) и Димитър Градинаров (БДЗП)

Националната астрономическа обсерватория „Рожен“ ще получи първия сертификат от „Звездните маршрути на Родопите“

- bta.bg

Националната астрономическа обсерватория „Рожен“ ще получи първия сертификат от „Звездните маршрути на Родопите“ на 6 август. Тогава в обсерваторията ще бъде открита и изложба за 150-годишнината от Априлското въстание, каза пред БТА д-р инж. Момчил Караиванов, координатор на Регионалния академичен център на БАН в Смолян. Събитието се провежда под егидата на председателя на Българската академия на науките чл.-кор. Евелина Славчева, която ще открие изложбата. Регионален домакин е областният управител на Смолян Георги Пепеланов.

Изложбата „Априлското въстание 1876 г. в съдбата на членовете на Българското книжовно дружество“ ще бъде представена от доц. д-р Димитър Христов от Института за исторически изследвания при БАН. Експозицията показва чрез архивни и библиотечни източници как водещи представители на възрожденската интелигенция се жертват, преживяват и осмислят събитията от 1876 г., уточняват от Регионалния академичен център на БАН.

Областният управител Георги Пепеланов ще връчи на НАО „Рожен“ сертификат за „Звезден обект №1“. Инициативата „Звездните маршрути на Родопите“ ще бъде представена от инж. Момчил Караиванов като част от интегрирания проект „Развитие на област Смолян чрез инвестиции в устойчив туризъм, създаване на нови атракции и опазване на културно-историческото наследство на териториите на общините Смолян, Чепеларе, Баните и Златоград и подобряване на транспортната свързаност“, уточняват от областната администрация.

На форума ще бъде обсъден план за сътрудничество между БАН, Регионалния академичен център и областната администрация в Смолян, използвайки научния потенциал и експертиза при разработването на политики за развитие на планинския район. „Звездните маршрути на Родопите“ са част от идеята за развитие на астротуризм и интегриран подход за свързване на научни, културни и исторически обекти.

НАО „Рожен“ е едновременно национална научна инфраструктура, символ на Родопите и място, което всяка година привлича хиляди посетители към науката, уточняват от Регионалния академичен център.

Създаването на регионален инвестиционен фонд в Смолян, чрез който да се финансират политики, насочени към развитие на планинската област, може да бъде съвременно решение за спиране на обезпокоителните тенденции на обезлюдяване на Родопите. Това е една от идеите на Регионалния академичен център за развитие на областта. Според инж. Караиванов във фонда биха могли да постъпват приходи, генерирани от местните енергийни ресурси, основавайки се на европейски практики в страни като Франция и Швейцария.

„Час ЛИК“ на БТА е мястото за срещи отблизо с лицата на българската култура, наука, образование и религия. Подкастът може да бъде проследен в интернет страницата и в YouTube канала на БТА.

Гледайте ни в YouTube Слушайте ни в Soundcloud Слушайте ни в Spotify

„Звезден ореол на свободата: Априлското въстание, БАН и Рожен като мост между историческата памет и бъдещето на Родопите“

- smolyandnes.com

На 6 август в НАО „Рожен“ ще бъде открита изложба за 150-годишнината от Априлското въстание и ще бъде връчен първият сертификат от „Звездните маршрути на Родопите“.

На 6 август 2026 г. от 11:30 ч. Националната астрономическа обсерватория „Рожен“ ще бъде домакин на тържествено събитие, посветено на 150 години от Априлското въстание. Регионален домакин е областният управител на област Смолян Георги Пепеланов, а проявата се провежда под егидата и ще бъде открита от председателя на Българската академия на науките чл.-кор. Евелина Славчева.

Гостите ще се запознаят с изложбата „Априлското въстание 1876 г. в съдбата на членовете на Българското книжовно дружество“, представена от доц. д-р Димитър Христов от Института за исторически изследвания при БАН. Експозицията показва чрез архивни и библиотечни източници как водещи представители на възрожденската интелигенция се жертват, преживяват и осмислят събитията от 1876 г.

Кулминация ще бъде връчването на сертификат на НАО „Рожен“ като първи „Звезден обект - № 1“, от областният управител Георги Пепеланов. НАО „Рожен“: обсерваторията е едновременно национална научна инфраструктура, символ на Родопите и място, което всяка година привлича хиляди посетители към науката.

В сесийната зала на НАО ще бъде обсъден конкретен план за по-силно сътрудничество между БАН и Областна администрация - Смолян чрез Регионалния академичен център. Сред темите са обновяване на програмата „Родопите - устойчиво развитие“, научно подпомагане на регионалните политики, младежки и образователни инициативи, астротуризм и опознаване на звездното небе на Родопска планина.

В рамките на събитието ще бъдат представени регионалната марката „Родопи - планина по-близо до звездите“ и на интегрирания териториален подход за свързване на научни, културни и туристически обекти. Д-р инж. Момчил Караиванов, координатор на Регионалния академичен център на БАН за Смолянска област, ще представи „Звездните маршрути на Родопите“ и принципите за включване на обекти, като част от проект „Развитие на област Смолян чрез инвестиции в устойчив туризъм, създаване на нови атракции и опазване на културно-историческото наследство на териториите на общините Смолян, Чепеларе, Баните и Златоград и подобряване на транспортната свързаност“, финансиран от Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 и се реализира в рамките на Концепция за интегрирани териториални инвестиции (КИТИ).

Над 6000 години история на религиозните вярвания по българските земи представя изложба, която ще бъде открита в Националния археологически музей

- bta.bg

Изложбата „Забравените божества“, която представя 213 редки артефакта и проследява развитието на религиозните вярвания по българските земи от началото на неолита до Късната античност, ще бъде открита днес, 6 август, в Националния археологически музей в София. Експозицията може да бъде разгледана от 7 август до 17 януари 2027 г., съобщават от Националния археологически институт с музей-БАН (НАИМ-БАН). Тя предлага пътешествие през повече от 6000 години духовна история и представя едни от най-ценните свидетелства за религиозния свят на древните общества, населявали днешните български земи. Посетителите ще могат да се запознаят с образите на забравени божества, култове и митологични персонажи – от Великата богиня майка на праисторическите земеделски общности до Зевс, Дионис, Митра, Тракийския конник и други божества от тракийската, гръцката и римската религиозна традиция, казват от екипа. Сред акцентите в експозицията са десетки експонати с висока научна и художествена стойност, реставрирани специално за изложбата и показвани пред публика за първи път. В хронологичен план тя обхваща периода от ранния неолит около 6200 г. пр. Хр. до IV век сл. Хр. Чрез фигури на божества, оброчни дарове, култови предмети, монети, статуи, релефи, накити и предмети от всекидневния живот изложбата разказва историята на религиозните идеи и вярвания през различните епохи. Експозицията разглежда праисторическите култове към плодородието и природните цикли, религиозните практики през бронзовата и ранножелязната епоха, взаимодействието между тракийската и елинската религия, както и многообразието от култове, разпространени по българските земи през римската епоха. Част от представените находки са постъпили в колекциите на музея още в края на XIX и началото на XX век, а други са резултат от съвременни археологически проучвания, дарения и спасени културни ценности. Куратори на изложбата са главен асистент д-р Калоян Праматаров и Чавдар Чомаков. По повод изложбата е подготвено и специализирано издание с научнопопулярни статии на български и английски език, придружени от богат илюстративен материал, уточняват от НАИМ-БАН. /ВСП

Изложбата „Забравените божества“, която представя 213 редки артефакта и проследява развитието на религиозните вярвания по българските земи от началото на неолита до Късната античност, ще бъде открита днес, 6 август, в Националния археологически музей в София. Експозицията може да бъде разгледана от 7 август до 17 януари 2027 г., съобщават от Националния археологически институт с музей-БАН (НАИМ-БАН). Тя предлага пътешествие през повече от 6000 години духовна история и представя едни от най-ценните свидетелства за религиозния свят на древните общества, населявали днешните български земи. Посетителите ще могат да се запознаят с образите на забравени божества, култове и митологични персонажи – от Великата богиня майка на праисторическите земеделски общности до Зевс, Дионис, Митра, Тракийския конник и други божества от тракийската, гръцката и римската религиозна традиция, казват от екипа. Сред акцентите в експозицията са десетки експонати с висока научна и художествена стойност, реставрирани специално за изложбата и показвани пред публика за първи път. В хронологичен план тя обхваща периода от ранния неолит около 6200 г. пр. Хр. до IV век сл. Хр. Чрез фигури на божества, оброчни дарове, култови предмети, монети, статуи, релефи, накити и

предмети от всекидневния живот изложбата разказва историята на религиозните идеи и вярвания през различните епохи. Експозицията разглежда праисторическите култове към плодородието и природните цикли, религиозните практики през бронзовата и ранножелязната епоха, взаимодействието между тракийската и елинската религия, както и многообразието от култове, разпространени по българските земи през римската епоха. Част от представените находки са постъпили в колекциите на музея още в края на XIX и началото на XX век, а други са резултат от съвременни археологически проучвания, дарения и спасени културни ценности. Куратори на изложбата са главен асистент д-р Калоян Праматаров и Чавдар Чомаков. По повод изложбата е подготвено и специализирано издание с научнопопулярни статии на български и английски език, придружени от богат илюстративен материал, уточняват от НАИМ-БАН. /ВСП

Не търсете боговете при Нолан, те са в Археологическия музей в София

- ploshtadslaveikov.com

Изложбата „Забравените божества“ - разказ за религиозните идеи и вярвания по нашите земи, който започва около 6200 г. пр. Хр.

Експонатите са реставрирани специално за изложбата и се показват за първи път пред публика. Снимка: „Площад Славейков“

Кои са били най-почитаните божества по нашите земи от най-дълбока древност, може да се види нагледно в Националния археологически музей в София. Там са събрани „Забравените божества“, и по-точно техни аватари от мрамор и бронз, датиращи от около 6 хил. години история. Там са и някои от боговете с най-активно участие в Троянската война. В интерпретацията на Кристофър Нолан присъства само Атина Палада, но останалите легендарни богове и герои от гръцката Античност са в нашия археологически музей. И Атина е сред тях.

Изложбата представя 213 редки артефакта от фондовете на музея, които проследяват историята на религиозните вярвания по българските земи. Изображенията на стари божества и митологични образи от гръко-римската и тракийската религиозна традиция – от Великата богиня майка до Зевс, Дионис, Митра и Тракийския конник – са реставрирани специално за експозицията и се показват за първи път пред публика.

Изображение на Пан от Сердика. Снимка: „Площад Славейков“

Разказът в експозицията започва от ранния неолит – около 6200 г. пр. Хр. – и продължава до Късната античност, IV век сл. Хр. Историята е предадена чрез фигури на божества, оброчни дарове, култови предмети, монети, статуи, релефи, накити и предмети от всекидневния живот.

„През хилядолетията човекът непрекъснато е търсил обяснение за света около себе си – за неговия произход, за силите, които го управляват, и за мястото си в него. Артефактите, събрани в изложбата, са жива археологическа илюстрация на този дълъг път на търсене и осмисляне. Те не само разказват историята на древните вярвания, но и ни напомнят за връзката между ограниченото човешко съзнание и необятността на света“, казва гл. ас. д-р Калоян Праматаров, единият от кураторите на изложбата.

„Забравените божества“ разглежда теми като праисторическите култове към природата и плодородието, религиозните практики през бронзовата и ранножелязната епоха, взаимодействието между тракийската и елинската религиозна традиция, както и многообразието от култове, разпространени по българските земи през римската епоха.

Сред особено интересните артефакти е сребърната пластина с изображение на Сабазий от светилището в местността Белинташ, IV – III в.; вотивните дарове от етруски произход от светилището на връх Аламура, Старозагорско; златната диадема от елинските колонии на северноегейското крайбрежие, открита край Месемврия Зони, Северна открита от войник от Десети родопски полк, през 1917 г., пренесена у нас от тогавашния директор на Народния музей Богдан Филов; тракийски пръстени печати от Менгишево, Силистра, Брезово; апликации за масивни бронзови съдове от Поляново, Хасковско, с изображение на Атина... Представени са редица статуетки от римската Античност, епиграфски паметници, които са представени в изложбата с превод на български език.

Лице на изложбата е изображение на Зевс, намерена в село Прибой, Пернишко, от I в. пр. Хр. Друг акцент е сребърна фалера отново с изображение на Зевс, от I век, с неизвестно местонамиране. Сред най-впечатляващите експонати е фигурка на Нике, открита в Карнобат, Бургаско, от II – III век, със сребърна инкрустация върху очите.

Бронзова статуетка на Зевс с мълния в ръка, неизвестен контекст. Намерена в село Прибой, Пернишко, I век пр. Хр. Снимка: „Площад Славейков“

Бронзово етруско огледало с изображение на Диоскурите Кастор и Полукс, III – II век, неизвестно местонамиране. Снимка: „Площад Славейков“

Част от находките са постъпили в колекциите на музея още в края на XIX и началото на XX век, а други са резултат от съвременни археологически проучвания, дарения и спасени културни ценности.

„Националният археологически музей е истински национален трезор, съкровищница, в която повече от 140 години се събират и съхраняват експонати, открити по нашите земи. Във фондовете ни има над 1 милион експоната, които няма как да бъдат представени в своята пълнота. В тази си функция музеят носи огромни отговорности и има своите лимити. Пространството, с което разполагаме, не е безкрайно. Огромна част от това, което се съхранява, не е видимо за широката публика. Тази изложба е повод да се опитаме да покажем част от експонатите, свързани с темата“, коментира доц. д-р Христо Попов, директор на Националния археологически институт с музей при БАН.

Бронзови вотивни фигурки от етруски произход, V век пр. Хр. Снимка: „Площад Славейков“

Залата, в която са експонирани „забравените божества“, е с впечатляващ дизайн. Поставени в специално създадената пространствена и мултимедийна среда, със звук и визуални ефекти, предметите са поставени в „олимпийска“ среда. В залата звучи саундтрак с антична музика, пресъздаден е и звукът на изложен древноегипетски свещен инструмент – сеструм, прилаган в култа към Изидата за призоваване на божественото ѝ пречистване. Намерен е в Гиген, Плевенско, и датира от II – III век.

Сеструм – древен музикален инструмент с религиозни функции. Снимка: „Площад Славейков“

„Още с възникването на идеята за изложбата си поставихме за цел да създадем подобаваща среда за тези предмети. Искане посетителят не просто да разглежда отделни експонати, а да открива връзките между тях и да си задава свои въпроси“, сподели Чавдар Чомаков – реставратор, дизайнер и съкуратор на изложбата, част от Лабораторията за анализи, консервация и реставрация на НАИМ–БАН.

Изложбата „Забравените божества“ може да бъде разгледана в Националния археологически музей в центъра на София от 7 август 2026 г. до 17 януари 2027 г.

Учен обясни защо сме се разминали с горещите вълни

- news.bg

България избегна екстремните горещини това лято, защото се намираше от "хладната" страна на струйното течение, докато Западна Европа бе засегната от продължителни горещи вълни. Това обясни пред БТА проф. Емил Гачев от секция "Води" към Института за изследване на климата, атмосферата и водите при Българската академия на науките (БАН). По думите му от май насам Западна Европа е преживяла четири горещи вълни. В Испания и Франция температурите са надхвърлили 40 градуса, а във Великобритания са достигнали над 35 градуса. За първи път в историята на метеорологичните наблюдения в Южна Англия и части от Уелс е регистриран месец юли без валежи.

"Свикнали сме да виждаме зелени, тучни поляни в Англия, които сега пожълтяха така, както се случва през август в България", посочи проф. Гачев.

Според него тревожен е не толкова фактът, че се регистрират температурни рекорди, а че горещите вълни стават все по-чести и продължават по-дълго. Особен риск за здравето представляват и зачестяващите тропически нощи, при които температурата не пада под 20 градуса.

Ученият обясни, че причината за тези промени се крие в Арктика. Заради рекордно малкия обхват на морските ледове тази пролет Северният ледовит океан се затопля значително по-бързо от останалата част на планетата. Докато средната глобална температура се е повишила с около 1,4 градуса спрямо прединдустриалната епоха, в Арктика затоплянето достига 3,3 градуса.

Това отслабва температурния контраст между Арктика и тропиците и променя поведението на струйното течение - мощен въздушен поток на височина 10-12 километра. Вместо да се движи сравнително праволинейно, то започва да образува големи меандри, които се задържат дълго време над едни и същи райони.

"В България през юни и юли бяхме от "хладната" страна на тези завой на струйното течение и затова нямаше екстремни температури", обясни проф. Гачев.

По прогнозите на специалистите август ще бъде по-топъл от климатичната норма, но без сериозни отклонения. Въпреки това за днес е обявен жълт код за високи температури в 22 области на страната.

Проф. Гачев обърна внимание и на рекордно ниското ниво на река Дунав. По думите му причината не е в България, а в продължителното засушаване в Централна Европа, откъдето идва по-голямата част от водата в реката. Допълнително влияние оказват слабите снеговалежи през изминалата зима и по-малкото топене на алпийските ледници.

От БАН предупреждават, че климатичните промени вече се отразяват пряко върху здравето на хората. Според доц. д-р Петя Димитрова от Института по микробиология към академията екстремните горещини, сушите и другите климатични аномалии зачестяват и все по-силно засягат ежедневието и човешкия организъм.

Етнографският музей отбелязва 120-годишнина

- Азбуки

В Националния етнографски музей (ИЕФЕМ - БАН) се откри изложбата „Традиционна риза с алтица: истории от фолклорното наследство, върнато към живот“. Експозицията е част от празничната програма, с която се отбелязва 120-годишнината на Музея.

Изложбата представя традиционни ризи, пресъздадени от общността „Бесарабска седянка“ (Şezatoarea Basarabiei), по образци на народни носии, съхранявани в колекцията на Националния природонаучен и етнографски музей на Република Молдова в Кишинев.

Показани са ръчно изработени ризи, възстановени след проучване на кройките, бродериите, цветовете и символиката на оригиналните облекла.

Така изложбата се превръща в среща между музейното наследство, съвременното майсторство и желанието една жива традиция да бъде предадена на следващите поколения.

Ризата с алтица е една от най-изразителните форми на традиционното облекло в Република Молдова и Румъния. През 2022 г. изкуството на традиционната риза с бродерия в горната част на ръкава, наречена алтица, беше включено в представителния Списък на нематериалното културно наследство на човечеството на ЮНЕСКО като израз на културната идентичност на двете страни. Чрез тази изложба се показва не само красотата на традиционните ризи, но и историите на хората, общностите и поколенията, които са съхранили това изкуство до днес.

Сред официалните гости на откриването са посланикът на Република Молдова в България Емил Жакота, заместник-кметът на район „Витоша“ Ашот Казарян, референтът за Украйна и Молдова в ИАБЧ Наталия Максименко, директорът на Изпълнителната агенция за българите в чужбина Райна Манджукова, представители на научните среди, културни институции и Дипломатическия корпус.

Изложбата може да се разгледа в Националния етнографски музей до 30 август включително.

Всеки уикенд до края на август в часовете между 10:00 и 12:00 Музеят ще бъде отворен за жителите и гостите на столицата с напълно свободен вход. Под мотото „120 години -120 минути в НЕМ“ посетителите ще имат възможност да се потопят в богатата културна и историческа съкровищница на България, да се запознаят с уникалните експонати и да преживеят едно незабравимо пътешествие във времето.

Диви животни на гости в града

- Азбуки

Горските обитатели са много пластични и се приспособяват лесно към човешката среда, казва проф. Николай Спасов от Природонаучния музей

Снимки на лисици в София бяха публикувани наскоро в медиите. Нормално ли е да срещаме хищника в града? На този въпрос търсим отговор от проф. Николай Спасов от Националния природонаучен музей при БАН. Оказва се, че присъствието на лисици в столицата не учудва специалиста.

Животните са много пластични и умеят да се приспособяват лесно към човешката среда - казва ученият. Такива примери имаме много. Навремето моят колега, орнитологът проф. Димитър Нанкинов беше написал дебела книга за птиците на София, защото в града има голям брой видове птици. Те обаче не са постоянно едни и същи, защото се променят условията. Спомням си например, когато бях дете, на площад „Славейков“ имаше периоди, в които върху дръвчетата се събираха толкова много врабчета, че човек не можеше да чака на спирката за трамвая, защото щяха да го „нацвъкат“, както се казва.“ Професорът разказва, че е виждал учудващи животински екземпляри в София. В колекциите на Музея например има череп и кожа на пъстър пор. А европейският пъстър пор е животно, което в момента е в световната Червена книга. Хванат бил край Министерския съвет, където беше и ЦУМ. Това може да се обясни с факта, че през 50-те години на миналия век животът в центъра е бил доста по-спокоен. Сега едва ли можем да видим този вид в София, но ученият лично е виждал белки.

„През 90-те години видях по снега върху покрива на Музея диря на белка -спомня си Николай Спасов. - Казах си да, следите са от белка. И може би месец-два след това, като излизах по тъмно от входа на Института, беше отворена вратата и виждам как едно животно се вдига на задните си лапи. То не ме виждаше, но усещаше, че някой идва. И това беше белка. Още месец-два по-късно две белки се сбиха точно на спирката на тролея пред музея. Така че животните умеят да се приспособяват. Преди една-две години ми изпратиха снимка на чакал в София, което е доста по-учудващо от лисицата.“

Чакалът е сниман до една боклукчийска кофа. Бил е доста охранен и явно добре е преживявал в градски условия. Професорът предполага, че може би животното не е живеело изцяло в града. Но явно е обичало да гастролира тук. Николай Спасов си спомня как на един симпозиум пред участниците прожектират филм за фауната на Чикаго. Авторите снимали в градска среда американски койот, който живеел в парковете на града и нощем ходел по улиците и навещавал мазетата на хората. А това е вид, за който човек не би казал, че може да се срещне в такъв голям град. Така че намирането на лисици в София не е нещо изключително.

Вярно е и това, че днешните лисици са променили поведението си, или по-скоро променило се е отношението към тях. Една от причините те да се размножават по-необезпокоявани отпреди, е, че вече буквално са „демоде“ - кожата им вече не са така интересни. И ловците губят интерес към тях, защото не се котират на пазара. Никой вече

не носи така модните през 50-те и 60-те години на миналия век палта или яки от лисичи кожи, на някои от които се вижда дори препарираната глава на животното. Заради това лисиците са били преследвани и по тази причина се научават да бягат от хората. И наистина, да види човек в града лисица, навремето е било абсурдно.

„Но още преди 7-8 години моя позната ми каза, че е била някъде на хотел в полите на Пирин - разказва проф. Спасов. - Там редовно идвала лисица, която се научила да яде почти от ръката ѝ. В София съм чувал за лисици, които са съвсем спокойни, защото никой не ги преследва. В английските паркове това отдавна е така и там лисиците си живеят, а хората им дават храна.“

Според професора днес младите хора и децата по-скоро биха ѝ се радвали, а тя може да очарова хората. Но при всички случаи не трябва да се подценява, тъй като е диво животно. И не трябва да се поощряват децата да се доближават и да ѝ дават храна, защото тя има светкавичен рефлекс и може да захапне нечия ръка. Ученият е убеден, че е по-скоро положителен фактът, че лисиците вече могат да живеят спокойно и в градска среда. И ако никой вече не преследва лисиците, не така стои въпросът с вълците, казва проф. Спасов, който е специалист по хищниците. Те продължават да бъдат убивани, защото хищникът нанася щети както на дивеча, така и на домашните животни, които се гледат на открито. По тази причина, въпреки че вече съществува план за действие за опазване на вълка, той продължава да е ловно животно. През лятото вълците рядко биват убивани, защото ловът на вълци не е лесен, а тогава те отглеждат малките си и са по-потайни. Това става обикновено при хайките зимно време. Така или иначе, вълкът е преследван, убиван, но числеността му в България е постоянна и не е малка. Тоест, въпреки че не може да се каже какъв приблизително е техният брой, той е разпространен навсякъде, където има добри условия за него, така че няма опасност в момента от изчезването му. В Европа също вече не е застрашен, макар че е имало години, в които е бил на ръба, с изключение на северните територии.

„Това е едно наистина красиво, интелигентно и силно животно. То е било тотем и на индианци, и на други племена, европейски и азиатски“, отбелязва ученият.

Неслучайно една от най-красивите породи кучета е вълчата порода. Всички знаят, че кучето е произлязло от вълка, и генетичните изследвания потвърждават този факт.

„Мечката е хищник по своя произход. Това, че вторично се е приспособила към растителна храна, не означава, че не може да бъде и хищник - казва ученият. - Има мечки, които напролет, когато излязат и са по-гладни и нямат нужната храна, могат да убият животни. Дори знам за мечоци, специализирали се да ловят диви свине.“

Мечката може да бъде опасна и за човека, разбира се, в определени ситуации.

През май т.г. в медиите излизат съобщения за загинал турист при неизяснени обстоятелства. Смята се, че човекът е убит от мечка.

„Аз не съм имал достъп до конкретните данни и затова не мога да кажа дали това е така - твърди проф. Спасов. - Но това, което ми се струва, че трябваше да бъде направено, е веднага да се потърсят следи наоколо.“

Това не се случва може би защото същата вечер завалява и силен дъжд. Мечката е особено опасна, когато е с малко мече и бива изненадана. В повечето случаи не напада, за да убие, а за да елиминира опасността. Популацията на мечките, макар че вероятно е по-ниска от тази през 80-те години, в момента изглежда стабилна. Те обитават всички диви

планински пространства. Много се говори за това, че напоследък влизат в населени места. Причината може съвсем да не е свързана с увеличаване на числеността им. В планинските села, където числеността на хората рязко е намаляла, както и човешките дейности в околностите им, мечката губи страх и може да навлиза в търсене на храна.

Навремето животните са отглеждани с помощта на кучета пазачи, имало е овчари, а мечките са се държали настрана. Сега те влизат понякога дори денем в планинските села. Усещат, че е спокойно, че няма грозяща ги опасност. И биха могли напролет, когато търсят храна, или пък наесен, когато трябва да натрупат нужната кафява мастна тъкан, за да заспят, да навлизат в населени места.

Затова в планината, където могат да обитават мечки, човек трябва да шуми, когато се движи по пътеката. За да може мечката да го усети първа и да се скрие.

А климатичните промени как им действат?

„Аз по принцип съм скептично настроен към това, че има някакви много резки промени в поведението на вида, и все пак такива като че ли се наблюдават — казва професорът. - Защото и преди мъжките мечки често пъти не спяха зимно време или пък имат кратък временен зимен сън и се събуждат. Но сега вече могат да се видят следи на мечка с малкото ѝ още през януари в снега, което вече е учудващо. Промените в климата водят до това мечката да заспива по-късно, за по-кратко време и може да си търси храна по-дълго време. Когато е по-топло, не се задейства физиологията, която ги кара да заспят зимно време.“

Николай Спасов разказва за свое преживяване, свързано с мечки и с едно кално езеро в Азербайджан по време на експедиция преди седем-осем години. Той и колегите му се придвижват в изключително суха планина в северната част на страната. В нея почти няма източници на вода, но участниците в експедицията намират малко езерце в полите на планината. Мястото е посещавано от мечки, които слизат вечер за водопой.

„Там преброих толкова много мечки следи на толкова много индивиди, колкото никъде не съм виждал у нас, дори взети накуп. Опитвайки се да измеря следите на малкото мече, затънах в калта, та едва се измъкнах оттам. Затънах почти до кръста. На пръв поглед се движиш върху калната повърхност, но без да усетиш, попадаш в капан. Усетих, че вече поддава, но реших да се протегна, за да измеря една следа на малко мече, забравяйки, че аз тежа все пак повече от него. Измъкнах се и целият в кал, се прибрах до джипа. Ние бяхме няколко човека, трима българи, но в този момент бях останал сам, далеч от другите. Доста опасно си беше.“

В момента проф. Спасов работи със свой колега от САЩ върху най-древните пуми, на около 5 милиона години. А с други двама колеги от Швейцария и Испания изследва най-древните рисове в света, на повече от 4 милиона години. Открити са при разкопки в Армения. С професор Мадлен Бьоме от Германия проучват фауната на едно палеонтологично находище от България, което е най-богатото плиоценско находище на Балканите, а вероятно и в Европа.

Ученият подготвя и разкопките в Чирпанско, където се очакват нови находки на първите изправени същества.

„Това беше голямата новина от наша страна след десетгодишно изследване“, казва накрая проф. Спасов.

Излюпи се пеперуда комета в Пловдив

- Телеграф

Гигантска тропическа нощна пеперуда се излюпи в Националния природонаучен музей в Пловдив.

Яркожълтият ѝ цвят и изключително дългите опашки са причината да бъде наречена пеперуда комета.

Мадагаскарският лунен молец (*Argema mittrei*) е истински гигант сред пеперудения свят, съобщи от музея. Родом от тропическите гори на Мадагаскар, този впечатляващ нощен вид е сред най-големите и красиви нощни насекоми в света. Размахът на крилете при женските достига 14-20 см. Дългите му опашки могат да достигнат впечатляващите 16 см. Очи

Жълтите му крила са украсени с характерни кафяви „очи“, които му 4 придават незабравим | вид. Като възрастни живеят само около 4-5 дни. Причината е необичайна - те нямат функционираща уста и не могат да се хранят. През краткия си живот разчитат на енергията, натрупана още в ларвения стадий.

Непосредствено до него посетителите могат да видят и неговия по-малък родственик - препарирана африканска нощна лунна пеперуда. Двата вида изглеждат впечатляващо един до друг, но размерът на мадагаскарската нощна пеперуда комета наистина е трудно да остане незабелязан, уточняват от музея.

Костта на динозавър край Трън - откритие на 83 млн. години, даващо отговори на важни въпроси

- bgonair.bg

Откриха изцяло запазена кост от динозавър край Трън. Това стана по време на деветата палеонтологична експедиция на Националния природонаучен музей при Българската академия на науките (БАН) до Трънското находище на динозаври.

Костта е с дължина около 30 см

"Особеностите на находището са такива, че костите обикновено излизат раздробени като на филийки. Цялата кост е с дължина около 30 см. Ясно е, че принадлежи на динозавър. В същия пласт, от който е тази кост, бяха открити два различни вида динозаври. В процес на обработване на костта сме. Нашата работа е да освободим всички костни фрагменти от скалата, за да можем да кажем на какъв динозавър е", обясни палеонтологът Владимир Николов за "България сутрин".

Палеонтологът доц. Латинка Христова подчерта, че се изисква търпение и много внимание.

"Ще използваме специални машинки. Всичко ще бъде механично", каза тя пред Bulgaria ON AIR относно обработването на костта.

Откритието е на около 83 млн. години

Николов уточни, че костите са на около 83 млн. години.

"Предварително определяме кой къде ще работи. Въпрос на късмет е. За да се намери една кост, понякога отхвърляме няколко кубика седименти", посочи Христова.

Николов сподели, че се надяват на повече останки, но понякога природната обстановка не е благоприятна за запазване на цели скелети.

По думите му находището обещава да запълни празнини за това как са еволюирали динозаврите.

Въпрос на нагласа у хората е хуманоидните роботи да навлязат скоро в домакинствата, смята футуролог

- nova.bg

Цената на такива роботи е съпоставима с нискобюджетна кола

Въпрос на нагласа у хората е хуманоидните роботи да навлязат скоро в домакинствата, каза доц. Мариана Тодорова, футуролог от БАН, в предаването „Денят на живо“ по NOVA NEWS. По думите ѝ в азиатските общества нагласата е много по-положителна.

„В Корея, Япония, Китай има доста такива роботи, не толкова хуманоидни, които да помагат в домакинството, но такива, които са в чакални на гари, институции, магазини. Все повече се гледа и към това роботите да бъдат част от домакинството“, коментира доц. Тодорова.

Според нея когато се появи конкуренция в производството на роботи, цените им вероятно ще спаднат. „Въпросът е, че ЕС и САЩ съзнателно дават отпор на допускане на китайски изкуствен интелект, освен ако не е с отворен код, защото има опасения, че се събират данни. Особено когато се допуска роботът в семейството, той може да събере много странични данни и да обучи самия изкуствен интелект, който го ползва, на такива чувствителни данни“, обясни футурологът. По думите ѝ и от към киберсигурност има сериозна уязвимост.

Цената на такива роботи е съпоставима с нискобюджетна кола и доста хора, виждайки какво може да върши такъв робот, биха пожелали да го имат на чисто функционално равнище, прогнозира доц. Тодорова.

„В голяма степен при някои групи хора понятието за самота може би ще се преодолее, защото има възрастни хора, които живеят сами и имат нужда от компания. Тази самота може да бъде запълнена от робот, който ще предоставя информация, разкази, общуване, напомняне за лекарства, грижа за здравето. Това важи и за хора в неравностойно положение, и за такива, които имат някакъв тип заболявания. На второ място ще има персонализирана грижа, защото този робот ще бъде обучаван във взаимодействие с конкретни членове от семейството“, посочи още футурологът.

Климатичните промени и екстремните горещини все по-сериозно застрашават човешкото здраве, каза доц. Петя Димитрова

- bta.bg

Изменението на климата в световен мащаб, включително и в България, представлява заплаха за човешкото здраве, като последиците от него засягат все повече аспекти от ежедневието ни. Това каза за БТА доц. д-р Петя Димитрова, която е имунолог от Лаборатория по експериментална имунотерапия в Института по микробиология към БАН. Тя посочи, че екстремните метеорологични явления, най-вече горещите вълни и сушите, зачестяват, а периодите с високи температури се удължават.

Доц. Димитрова обясни, че макар човешкото тяло да разполага с механизми за терморегулация и адаптация, продължителните горещини и резките температурни промени поставят организма под силен физиологичен стрес и оказват негативно влияние върху терморегулацията и имунната система. По думите ѝ тези механизми са ключови за нормалната функция на всички органи и системи, включително сърдечно-съдовата, дихателната и имунната.

Специалистът посочи, че при екстремни горещини се нарушава и биологичният часовник на организма, което може да доведе до възпалителни процеси, а при някои хора – и до хронично възпаление. Това обяснява и защо състоянието на хора с хронични заболявания, като сърдечно-съдови болести, диабет или затлъстяване, често се влошава през летните месеци. При пациенти със сърдечно-съдови заболявания дори се наблюдава пряка зависимост между високите температури и смъртността, допълни тя. Доц. Петя Димитрова подчерта, че въпреки слънчевото време и доброто общо състояние на имунната система през лятото инфекциозните заболявания не намаляват, тъй като високите температури и температурните колебания влияят неблагоприятно върху вродения имунитет.

Тя призова хората, особено тези с хронични заболявания, да бъдат внимателни през горещите периоди, да спазват режим на почивка, да приемат достатъчно течности, да поддържат умерена физическа активност и да се отнасят отговорно към собственото си здраве. Според нея режимът на лягане и ставане, режимът на хранене са много важни за всеки организъм, независимо от времето навън.

Доц. д-р Петя Димитрова е имунолог от Лабораторията по експериментална имунотерапия към Департамента по имунология на Института по микробиология към БАН. В последните 15 години се занимава с изучаване на вродения имунитет и възпалението. Интересува се от новите технологии, изследващи вродения имунитет, и в настоящите си проучвания се е насочила към търсенето на нови терапевтични подходи, насочени към вродения имунитет при остро и хронично възпаление. Специализирала е в Германия, Италия и САЩ. Тя беше част от Фестивала на науката, проведен във Враца.

Имунолог от БАН: Продължителните горещини отслабват имунитета и увеличават риска за здравето

- bulnews.bg
- inews.bg,
- novinite.bg
- epicenter.bg
- dariknews.bg

Имунолог от БАН: Продължителните горещини отслабват имунитета и увеличават риска за здравето. Изменението на климата в световен мащаб, включително и в България, се превръща във все по-сериозна заплаха за човешкото здраве. Това заяви пред БТА доц. д-р Петя Димитрова, имунолог от Лабораторията по експериментална имуноterapia към Института по микробиология на Българската академия на науките (БАН). По думите ѝ екстремните метеорологични явления, най-вече горещите вълни и сушите, зачестяват, а периодите с високи температури стават все по-продължителни. Горещините поставят организма под силен стрес. Доц. Димитрова обясни, че макар човешкото тяло да разполага с механизми за терморегулация и адаптация, продължителните горещини и резките температурни промени поставят организма под силен физиологичен стрес. „Тези механизми са ключови за нормалната функция на всички органи и системи, включително сърдечно-съдовата, дихателната и имунната“, посочи тя. СЗО предупреди: Горещините се превръщат в една от най-смъртоносните заплахи за здравето. Според специалиста при екстремни горещини се нарушава и биологичният часовник на организма, което може да доведе до възпалителни процеси, а при някои хора – и до хронично възпаление. Хронично болните са сред най-заstraшените. По думите на имунолога именно това обяснява защо състоянието на хората с хронични заболявания, като сърдечно-съдови болести, диабет или затлъстяване, често се влошава през летните месеци. При пациентите със сърдечно-съдови заболявания дори се наблюдава пряка зависимост между високите температури и смъртността, допълни тя. Високите температури влияят и на имунитета. Доц. Димитрова подчерта, че въпреки слънчевото време и доброто общо състояние на имунната система през лятото инфекциозните заболявания не намаляват. Причината е, че високите температури и резките температурни колебания оказват неблагоприятно влияние върху вродения имунитет. Как да се предпазим? Специалистът призова хората, особено тези с хронични заболявания, да бъдат внимателни по време на горещите периоди. Тя препоръчва да се спазва режим на почивка, да се приемат достатъчно течности, да се поддържа умерена физическа активност и да не се пренебрегват основните навици за здравословен начин на живот. „Режимът на лягане и ставане, както и режимът на хранене, са много важни за всеки организъм, независимо от времето навън“, подчерта доц. Петя Димитрова. Имунологът е част от Лабораторията по експериментална имуноterapia към Департамента по имунология на Института по микробиология на БАН. През последните 15 години тя изучава вродения имунитет и възпалението, като научните ѝ интереси са насочени към разработването на нови терапевтични подходи при остри и хронични възпалителни заболявания. Специализирала е в Германия, Италия и САЩ и беше сред участниците във Фестивала на науката, проведен във Враца.

ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ - Стартира научно изследване сред българите в чужбина

- infobusiness.bcci.bg

„ДНК“ и БАН стартират научно изследване сред българите в чужбина, което ще залегне в основата на нов пакет законодателни мерки

Една трета от българите, които живеят извън страната, заявяват, че биха обмислили завръщане в България, но какви конкретни условия биха превърнали това намерение в реално решение остава

въпрос без научно обоснован отговор. Именно затова Сдружение „ДНК – Движение за национална кауза“, съвместно с Националния институт по геофизика, геодезия и география при Българската академия на науките (НИГГГ – БАН), стартира независимо научно изследване сред българите, живеещи дългосрочно извън страната.

Проф. д-р Надежда Илиева и д-р Милен Великов от секция „Икономическа и социална география“ на Националния институт по геофизика, геодезия и география при БАН участват в разработването и провеждането на научно изследване сред българите, живеещи извън страната. Целта е да се установи не само каква част от българите в чужбина обмислят завръщане, а и кои професионални, икономически, семейни, институционални и обществени условия могат да превърнат общото намерение в реално и устойчиво решение.

Въпросникът разглежда причините за напускане, връзките с България, установяването в настоящата държава, професионалната реализация, семейството и децата, жилищната и финансовата осигуреност, качеството на публичните услуги, институционалното доверие, данъчните стимули и условията за дългосрочно оставане след евентуално завръщане. Специално внимание е отделено на разликата между мерки, които хората оценяват като полезни, и мерки, които действително биха могли да променят тяхното поведение. Изследването разглежда и личната готовност на респондентите за участие в процеса на завръщане – чрез професионална адаптация, използване на собствени ресурси, предприемачество, живот извън столицата или споделяне на придобития в чужбина опит. Разширеният социално-демографски и миграционен профил ще позволи резултатите да бъдат анализирани според държавата и продължителността на пребиваване, възрастта при напускане, образованието, професионалния статус, семейната ситуация, наличието и възрастта на децата, жилищната и финансовата осигуреност и степента на установяване в приемащата държава.

Резултатите от изследването ще залегнат в основата на нов пакет законодателни мерки на Сдружение „ДНК – Движение за национална кауза“, който организацията ще внесе в Народното събрание с предложение да намери отражение в държавния бюджет за 2027 г.

Анкетата е анонимна и е предназначена за българи, които в момента живеят извън страната. Данните ще бъдат обработвани и представяни единствено в обобщен вид.

Анкетата е достъпна на следния адрес: <https://forms.gle/GiFj6ZDMSkuQogEc9>